

Wymagania edukacyjne z języka polskiego dla klasy IV

POZIOM PODSTAWOWY I ROZSZERZONY

Rok szkolny 2024-2025

Na ocenę dopuszczający uczeń:

- określa ramy chronologiczne epok literackich;
- definiuje terminy literackie związane z historią literatury i kultury;
- streszcza teksty literackie omawiane na zajęciach (wskazane przez podstawę programową);
- przyporządkowuje utwory do danej epoki;
- rozpoznaje gatunki literackie;
- określa podstawowe relacje semantyczne (synonimia, homonimia, antonimia, polisemia);
- charakteryzuje bohatera literackiego, porównuje go z innymi;
- realizuje pisemne formy wypowiedzi wprowadzane na lekcji (w tym: rozprawkę, esej, analizę porównawczą);
- w wypowiedziach pisemnych i ustnych posługuje się językiem komunikatywnym;
- w pracach pisemnych formułuje w większości poprawne wnioski;
- określa funkcje języka, rozpoznaje i tworzy różne akty mowy;
- rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy typowe np. dla literatury XX w.;
- w zakresie czytania ze zrozumieniem odtwarza informacje sformułowane wprost, odczytuje sens fragmentów (zdań, grupy zdań, akapitów), wyodrębnia główną myśl całego tekstu,

POZIOM ROZSZERZONY

- sytuuje w czasie i przestrzeni wydarzenia literackie;
- rozpoznaje czas powstania wskazanego tekstu kultury na podstawie konwencji, stylu, obyczajów oraz obrazu kultury materialnej;
- posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;
- rozpoznaje podstawowe typy błędów językowych;
- wskazuje wybrane inspiracje ideowe i filozoficzne literatury współczesnej, sygnalizowane przez literaturę tego okresu zagrożenia cywilizacyjne;
- wskazuje elementy tradycji literackiej w kulturze współczesnej.

Na ocenę dostateczny uczeń – oprócz wymienionych wyżej:

- posługuje się terminami literackimi związanymi z historią literatury i kultury;
- wskazuje cechy gatunków literackich;
- zna etapy rozwoju literatury polskiej po II wojnie światowej;

- wyjaśnia ideę utworu, rozpoznaje problematykę, podejmuje próbę interpretacji;
- interpretuje wybrane teksty XX-wieczne, wskazując rolę, jaką odgrywają w nich takie kategorie, jak: świętość, zło, śmierć, naród, ojczyzna, „mała ojczyzna”;
- wyjaśnia pojęcia: „kultura wysoka”, „kultura niska”, „obieg kultury”, „kultura masowa”, „kultura elitarna”, „arcydzieło”, „kicz”, odnosząc je do konkretnych tekstów i zjawisk kultury XX w.;
- wyjaśnia określenie „uniwersalne wartości humanistyczne” i odnosi je do czytanych utworów;
- rozróżnia charakterystyczne cechy stylu w tekstach z różnych epok;
- wyraża własne sądy na temat przeczytanych tekstów;
- zabiera głos w dyskusji;
- w pracach pisemnych posługuje się poprawnym stylem, formułuje poprawne merytorycznie wnioski, trafnie komentuje fakty, umiejętnie stosuje akapity;
- w zakresie czytania ze zrozumieniem określa funkcję środków językowych w tekście retorycznym, formułuje tezę tekstu bądź fragmentu tekstu, odróżnia argumenty od przykładów oraz tezę od hipotezy;
- wskazuje środki językowe użyte w tekście;
- rozpoznaje obecne w utworach wartości typowe np. dla literatury XIX w, określa ich związek z problematyką tekstu.

POZIOM ROZSZERZONY

- odróżnia fakty od opinii;
- rozumie tematykę i problematykę omówionych utworów;
- dostrzega podstawowe konteksty interpretacyjne;
- wskazuje główne inspiracje ideowe i filozoficzne literatury współczesnej, sygnalizowane przez literaturę tego okresu zagrożenia cywilizacyjne, mechanizmy zniewolenia stosowane przez systemy totalitarne;
- opisuje poszukiwania artystyczne w prozie, poezji i dramacie po roku 1945; popularność literatury faktu, tendencje awangardowe w literaturze i sztuce;
- wskazuje elementy tradycji literackiej w kulturze współczesnej;
- na wybranych przykładach pokazuje przeobrażenia w obrębie poznanych gatunków literackich.

Na ocenę dobry uczeń – oprócz wymienionych wyżej:

- charakteryzuje prądy artystyczne i intelektualne omawianych epok;
- samodzielnie interpretuje utwór, w tym w kontekście innych tekstów literackich;
- zna i rozumie etapy rozwoju literatury polskiej po II wojnie światowej;
- wiąże fakty literackie z historycznymi;
- ocenia i wartościuje postawę bohatera literackiego, wskazuje motywy jego postępowania;
- broni własnego zdania w dyskusji, popiera wypowiedź cytataami;

- wiąże fakty literackie z historycznymi, wskazuje związki literatury z historią i przemianami polityczno-ustrojowymi oraz ideologią;
- w pracach pisemnych posługuje się odpowiednią terminologią, dobrą składnią, ortografią, interpunkcją; w sposób przemyślany komponuje wypowiedź;
- w zakresie czytania ze zrozumieniem: nazywa środki językowe i określa ich funkcje w tekście;
- określa rolę toposów w odniesieniu do tekstów kultury XX wieku – w tworzeniu znaczeń uniwersalnych.

POZIOM ROZSZERZONY

- charakteryzuje podstawowe prądy artystyczne i umysłowe oraz hasła programowe i idee poszczególnych epok;
- wskazuje i opisuje charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w omawianych tekstach literackich;
- hierarchizuje pod względem stopnia ważności wydarzenia literackie;
- rozpoznaje (na podstawie konwencji, stylu, obyczaju oraz obrazu kultury materialnej) czas powstania wskazanego tekstu kultury oraz określa jego powiązania z kontekstem historycznym;
- przeprowadza krytyczną analizę źródeł informacji;
- sprawnie posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;
- rozróżnia pojęcia błędu językowego i zamierzonej innowacji językowej, rozpoznaje i poprawia różne typy błędów językowych;
- określa podstawowe funkcje tekstów;
- posługuje się podstawową, trafną terminologią dotyczącą literatury i innych tekstów kulturowych;
- wskazuje inspiracje ideowe i filozoficzne literatury współczesnej, sygnalizowane przez literaturę tego okresu zagrożenia cywilizacyjne, mechanizmy zniewolenia stosowane przez systemy totalitarne;
- opisuje poszukiwania artystyczne w prozie, poezji i dramacie po roku 1945; popularność literatury faktu, tendencje awangardowe w literaturze i sztuce, audiowizualny charakter kultury współczesnej;
- wskazuje elementy tradycji literackiej w kulturze współczesnej;
- opisuje tendencje rozwojowe współczesnej polszczyzny, cechy swoiste języka polskiego, cechy nowomowy, języka propagandy i reklamy;
- na podstawie obserwacji stylu rozpoznaje aluzję, trawestację, pastisz; określa funkcje tych zabiegów stylizacyjnych;
- porównuje pojęcia „awangarda” i „postmodernizm”; odnosi je do konkretnych utworów literackich;
- przeprowadza analizę i interpretuje wiersz współczesny, stosując właściwą terminologię.

Na ocenę bardzo dobry uczeń – oprócz wymienionych wyżej:

- rozróżnia konteksty filozoficzne epok;
- zna, rozumie i samodzielnie analizuje etapy rozwoju literatury polskiej po II wojnie światowej;
- interpretuje teksty literackie, uwzględniając różnorakie konteksty kulturowe (ideowe, biograficzne itd.);
- tworzy pełen portret psychologiczny bohatera, porównuje go z innymi;
- sprawnie posługuje się poznaną terminologią teoretycznoliteracką;
- interpretuje i porównuje dzieło literackie z filmowym, teatralnym, dziełami sztuk pięknych;
- w pracach pisemnych wykazuje się samodzielnością sądów, bogatym słownictwem, znajomością kontekstów kulturowych;
- wartościuje cechy różnych odmian języka, charakteryzuje język tekstów staropolskich;
- wykorzystuje analizowane teksty naukowe (historyczno-literackie i teoretyczno-literackie, filozoficzne) jako kontekst interpretacyjny dla utworów literackich;
- korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej wskazanej przez nauczyciela;
- postrzega tekst kultury w ujęciu historycznoliterackim, np. ewolucja danego gatunku, czy uniwersalnym np. wyszukanie i interpretacja materiału związanego z nieomawianym wcześniej motywem czy wątkiem (problem cierpienia, miłości, wolności pojęcia ojczyzny, narodu i in.) w literaturze polskiej i obcej w różnych okresach literackich;
- dostrzega i omawia przykłady tendencji rozwojowych współczesnej polszczyzny w tekstach literackich i nieliterackich;
- stosuje wskazania teorii kultury języka do własnej praktyki językowej oraz oceny czytanych tekstów literackich i publicystycznych.

POZIOM ROZSZERZONY

- sprawnie wiąże fakty w łańcuchy przyczynowo-skutkowe i wyciąga wnioski;
- hierarchizuje pod względem stopnia ważności wydarzenia literackie, uzasadnia swój wybór;
- wskazuje i opisuje charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w omawianych tekstach literackich;
- sprawnie podaje (na podstawie konwencji, stylu, obyczaju oraz obrazu kultury materialnej) czas powstania wskazanego tekstu kultury oraz jego powiązania z kontekstami: historycznym, literackim, filozoficznym, biograficznym i artystycznym;
- samodzielnie dokonuje analizy i interpretacji określonego tekstu kultury;
- zauważa rozmaite interpretacje tekstów kultury;
- samodzielnie ocenia wydarzenia kulturalne;
- przeprowadza krytyczną analizę źródeł informacji;
- rozróżnia pojęcia błędu językowego i zamierzonej innowacji językowej, poprawności i stosowności wypowiedzi, rozpoznaje i poprawia różne typy błędów językowych; określa funkcje tekstów (informatywną, poetycką, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną, poznawczą, komunikacyjną, społeczną);

- odróżnia fakty od opinii, tworzy własne opinie i konfrontuje je z innymi poglądami;
- precyzyjnie posługuje się odpowiednią terminologią dotyczącą literatury i innych tekstów kulturowych;
- wskazuje inspiracje ideowe i filozoficzne literatury współczesnej, sygnalizowane przez literaturę tego okresu zagrożenia cywilizacyjne, mechanizmy zniewolenia stosowane przez systemy totalitarne i działania obronne w kulturze polskiej;
- opisuje i interpretuje poszukiwania artystyczne w prozie, poezji i dramacie po roku 1945; popularność literatury faktu, tendencje awangardowe w literaturze i sztuce, audiowizualny charakter kultury współczesnej;
- analizuje elementy tradycji literackiej w kulturze współczesnej;
- opisuje tendencje rozwojowe współczesnej polszczyzny, cechy swoiste języka polskiego, cechy nowomowy, języka propagandy i reklamy, mechanizmy manipulacji i gry językowej, rodzaje i funkcje stylizacji językowej.

Na ocenę celujący uczeń – oprócz wymienionych wyżej:

- wykazują rozległą wiedzę i erudycję z zakresu historii literatury;
- zna, rozumie, samodzielnie analizuje etapy rozwoju literatury polskiej po II wojnie światowej i w odniesieniu do tego prezentuje wnioski w oparciu o celowo dobrane konteksty ;
- wykazuje własne zainteresowania sferą kultury, np. czyta prasę literacką, bierze udział w konkursach;
- w pracach pisemnych funkcjonalnie wykorzystuje materiał literacki spoza kanonu lektur;
- samodzielnie korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej;
- wypowiada się w pięknej, bezbłędnej polszczyźnie, wypowiedzi ucznia są erudycyjne.

POZIOM ROZSZERZONY

- bezbłędnie podaje (na podstawie konwencji, stylu, obyczaju oraz obrazu kultury materialnej) czas powstania wskazanego tekstu kultury oraz jego powiązania z różnymi kontekstami;
- zauważa rozmaite interpretacje tekstów kultury i je ocenia;
- zna literaturę dotyczącą sztuki i wydarzeń kulturalnych, stosuje tę wiedzę w różnych sytuacjach problemowych;
- trafnie określa funkcje tekstów i podaje intencję autora w odniesieniu do zastosowanych funkcji, wykorzystując celowo dobrane konteksty;
- precyzyjnie posługuje się odpowiednią terminologią dotyczącą literatury i innych tekstów kultury.